

Niels Brügger & Søren Kolstrup:
Media History: Theories Methods Analysis
Århus, Aarhus University Press, 2002, 196 p., ISBN 87-7288-839-3.

1990-talet avsatte stora mediehistoriska verk i samtliga nordiska länder. Dagspressens, radions och televisionens framväxt har systematiserats och tolkats. När man ser de många digra volymerna ligger tanken ibland nära till hands att historieskrivningen nu är färdig. Nu vet vi, för att ta några exempel, när den partipolitiska pressen slog igenom eller hur ljudradions nyhetssändningar växte fram – och vi kan därmed lägga historien till handlingarna och på nytt ägna oss åt nutid och nyskapande, för att anknyta till Friedrich Nietzsches kritik av historieskrivandet.¹

Men vid närmare eftertanke är en sådan tankegång givetvis felaktig. Tvärtom är det först nu när det finns ett slags ram att både anknyta till och rikta kritik mot som de fördjupade historiska analyserna kan göras i full skala. Det är nu det finns möjligheter till både komparation och fördjupning. Dessutom finns det stora behov att perspektivera själva historieskrivningen: Vad är det egentligen vi gör när vi studerar ett visst historiskt skede? Är det något slags samtida verklighet vi är ute efter? Söker vi det autentiska – och går det i så fall att nå detta utan någon vetenskaplig modell? För att belysa sådana frågor krävs ansatser som problematiserar skrivandet av mediehistoria på ett nytt sätt. Ett exempel på en bok som jag uppfattar ha ett sådant syfte är antologin *Media History: Theories Methods Analysis* (2002), redigerad av de danska medieforskarna Niels Brügger och Søren Kolstrup, båda vid Århus universitetets institution för informations- och mediestudier.

Att skriva mediehistoria

Antologin *Media History* är resultatet av ett internationellt seminarium med samma titel som ägde rum vid Århus universitet våren 1999. De publicerade artiklarna sammanfaller dock inte helt med vad som presenterades vid seminariet, utan har skrivits med seminariet som utgångspunkt. Antologin innehåller sju bidrag samt en inledning av redaktörerna. Av författarna kommer två från USA, en från Nederländerna, en från Sverige och övriga från Danmark. Artiklarna varierar relativt mycket i omfattning – från Søren Kolstrups omfattande översikt av förändringarna i dansk tidningsjournalistik vid förra sekelskiftet till Per Jauerts kortfattade essä om att skriva radiohistoria som del av kulturhistorien.

Vid ett ytligt påseende är *Media History* spretig. Det finns artiklar om network television i USA, dansk tidningshistoria, TV-produktioner om det nederländska kungahuset och svensk ljudradio-utveckling – och det är svårt att finna någon gemensam grund. Men redaktörerna har både genom kompositionen av boken och genom en principiellt klargörande inledning ändå lyckats skapa en helhet. Dessutom är det uppenbart att man också haft som ambition att de enskilda artiklarna skall lyfta fram de teoretiska och metodologiska perspektiven.

I sitt introducerande bidrag lyfter redaktörerna fram fem generella problemområden som på olika sätt berörs i de enskilda artiklarna: (1) the definition of 'media', (2) the understanding of history, (3) the direction of historic changes, their speed and their perspective, (4) the periodisation, (5) the source problem (s 8). Därefter gör redaktörerna en översikt av hur författarna behandlar respektive problemområde. Som introduktion är bidraget föredömligt, inte minst genom att man inte bara låter artiklarna bli exempel på det ena eller det andra perspektivet utan att för varje problemområde söker visa hur detta kommer till uttryck i de olika bidragen.

Mediehistoria som kulturhistoria

De första två problemområden som redaktörerna pekar på – vad som skall ligga i media respektive i historia – när man sysslar med mediehistoria ligger nära frågan om förhållandet mellan mediehistoria och kulturhistoria. Detta är också det perspektiv som står i centrum för de två amerikanska bidragsgivarna Christopher Anderson och Michael Curtin, båda från Indiana University, i artikeln *Writing Cultural History: The Challenge of Radio and Television*. Artikeln är en bra översikt av förändrade synsätt inom den mediehistoriska forskningen, från industri- och teknikhistorisk fokusering till en inriktning på den sociala och kulturella kontexten. Författarna tillämpar perspektivet på nätverkstelevisionen nedgång i USA. Deras slutsats är att de amerikanska nätverkens stora era under 1960- och 1970-talen inte var en 'naturligt' form för radio och TV i det moderna samhället utan 'a distinct moment in history, a transitory convergence of historical forces that produced a particular contingent response...' (s 25).

Det finns egentligen inget att invända i sak mot vad som står i artikeln, författarna argumenterar intresseväckande för sin tolkning vad som utmärker de förändringar som nu pågår.² Och det är givetvis viktigt att det visas på kontextens betydelse med tanke på att det är lätt att bli mediehistoriker i snäv mening, men bidraget ger knappast något teoretiskt nytt och pekar inte vidare. Det är synd, eftersom en mediehistorisk forskning med en egen profil måste förhålla sig både till teknikhistoria och till kulturhistoria och det dessutom börjar hända mycket på detta området i Europa idag. Exempelvis saknar man referenser till tyska forskare som Friedrich Kittler och Jochen Hörisch.

‘Mediernas’ historia?

I ett sådant perspektiv är den springande punkten vad som skall läggas in i ‘medier’. I antologins teoretiskt mest ambitiösa kapitel diskuteras den frågan explicit av Niels Brügger. Brügger gör en inträngande analys av tre olika historiska skolors sätt att se på medier: (1) den kanadensiska, främst Harold Innis and Marshall McLuhan, (2) den amerikanska varianten av denna, främst Joshua Meyrowitz och Roger Fidler och (3) den franska Annalesskolan, främst Lucien Febvre och Michel Foucault. Utifrån en medieteoretisk analys landar han i begreppet ‘mediacy’. Mediacy, om jag läser honom rätt på sidorna 42ff, står både för mediet i sig (‘an object that is clearly distinct from the other objects’) och för dess förhållande andra komponenter i vad jag skulle kalla mediesystemet (sändare, mottagare, referenser till verkligheten). Mediacy innehåller två egenskaper – ‘authenticity’ (mediets faktiska roll) och ‘potentiality’ (mediets möjliga roll), vilka har ett dialektiskt förhållande till varandra.

Brügger’s analys är stimulerande att fundera över, även om den kanske sätter nya, och ibland svårtolkade³, namn på välkända fenomen. Den innebär att mediebegreppet breddas och den möjliggör ökad förståelse för förändringar då medier skiftar position. I och med att Brügger i endast en avslutande exkurs tillämpar sitt synsätt är det svårt att bedöma hur långt synsättet bär för mediehistoriska studier; å andra sidan är diskussionen oavsett detta viktig, eftersom den tvingar till funderingar över vad vi med tanke på dagens teknikutveckling överhuvudtaget skall lägga i medievetenskap.

En mera tillämpad syn på hur en medieteknik förändras finns i Carin Åbergs utmärkta översikt av radions framväxt i Sverige: *When the Wireless Became Radio*. Hon berör ett medium som länge var försummat, men vars utveckling nu börjar bli allt

bättre dokumenterad, något som även Per Jauert bidrar till genom sin artikel. Åberg lyckas väl karaktärisera den långsiktiga förändringen hos radion i fråga om musiken och radiodramat i ett kulturteoretiskt perspektiv; och hon är i motsats till andra ovanligt beläst i tysk litteratur.⁴ Det man skulle önska var en mera inträngande analys av övergången dels från offentliga högtalare på allmän plats till radiosändare, dels från privat till publik radio – från en radio med meddelanden för sjöfarande till en rundradio.

Att gå vidare

Jauert bidrar med flera intressanta synpunkter genom sina reflexioner om radions förändring i ett kulturhistoriska perspektiv. När man parallellläser hans och Carin Åbergs artiklar ser man omedelbart potentialen i komparativa studier. Jauert redovisar en dansk studie av radiopublikens syn på musiken i radio 1928/29. Den visar inte oväntat att samtidens musikutbud i dansk radio var mera highbrow än musiksmaken i samhället. Samma resultat framgår även av ungefär samtidigt gjorda publikundersökningar i Finland och Sverige. Här borde finnas stora möjligheter till en komparativ fördjupning.

Detsamma gäller de artiklar som jag inte har utrymme att beröra särskilt ingående. Den ena är Søren Kolstrups mycket intressanta analys av hur journalistiken förändrats i dansk press mellan 1875 och 1914. Det särskilt spännande i Kolstrups studie är att den tornar ner redaktörernas personliga insats och visar på de sociala och kulturella krafternas betydelse, t ex i fråga om Cavling och *Politiken*, men i mindre utsträckning berör vad som låg bakom dessa.⁵ För en svensk är detta särskilt intressant, eftersom Danmark vid denna tid var källan för innovationer i svensk journalistik – vilka först nådde Malmö och betydligt senare fick genomslag i Stockholm. Gunhild Aggers innehållsrika och väldokumenterade artikel, *Proximity and Distance*, behandlar olika perspektiv på TV-fiktion. Just genom det perspektiv hon anlägger ter sig just jämförande analyser, helst mellan de nordiska länderna mycket angelägna.

* * *

Sammantaget är *Media History* en antologi som inte helt lever upp till sin underrubrik *Theory Methods Analysis*, i varje fall inte om man kräver att få de slutliga svaren. Men den motsvarar däremot högt ställda krav när det gäller att lyfta fram frågor som är viktiga att fundera kring i dagens mediehistoriska forskning. Volymen illustrerar väl de frågor som nu,

sedan de stora volymerna är skrivna, måste angripas för att vi skall kunna gå vidare och teoretiskt och metodlogiskt utveckla forskningen om villkoren för hur medier förändras.

Noter

1. I uppsatsen *Vom Nutzen und Nachteil der Historia für das Leben* i *Unzeitmässige Betrachtungen* från 1873. Synsättet problematiseras i en mycket intressant artikel om arkeologins historiesyn av Björn Magnusson Staaf (Historiens vaktmästare, *Res Publica* Nr 53, 2002).
2. Däremot har jag svårt att förstå den ytliga parallell som dras till europeisk public service-TV, vars monopol ofta var politiskt bestämt, i motsats till det amerikanska (s 24).
3. Ett exempel är 'consumption' som inte står för användning utan för potentiell användning (s 50f).
4. Däremot saknar man en del litteratur från det svenska etermedieprojektet och irriteras man av flera skrivfel i referenslistan.
5. Det finns en intressant svensk avhandling som berör detta något genom att studera de handböcker för god journalistik som gavs ut då och då och som ofta berörde journalistisk form (Lindstedt, I /1998/ *Till de unga som ämna bliva tidningsmän*. Göteborg, JMG).

Lennart Weibull
JMG
Göteborgs universitet